

Catedràtica de Ciència Política, Queen Mary College, Universitat de Londres i *visiting fellow* al Centre per la Governança Global de la London School of Economics

Montserrat Guibernau

Tony Blair: deu anys de Nou Laborisme

Aquest nou article de Montserrat Guibernau podríem considerar-lo la segona part o la continuïtat del que va publicar a *VIA 07* i que portava per títol *Tony Blair: el lideratge com a vocació*. Si en aquella ocasió l'autora es va centrar en la figura d'uns dels líders indiscutibles del darrer decenni a Europa, en aquest text que us presentem ara, fa balanç i repassa acuradament els grans eixos que han configurat i en els quals s'ha bastit el New Labour, que té els seus orígens en la Tercera Via esbossada per Anthony Giddens, autor de *Beyond Left and Right, the Future of Radical Politics* (1994) o *The Third Way. The Renewal of Social Democracy* (1998). Si bé afirma que de vegades el Nou Laborisme sembla haver consistit simplement en fer el contrari del que feia el vell laborisme, Guibernau assegura també que una de les seves aportacions i conseqüències més fefaents i segures sembla haver estat la de resituar el centre polític a la Gran Bretanya, forçant també –en aquest sentit– una transformació molt notable dins el Partit Conservador.

Ha arribat l'hora de fer balanç. Després de deu anys com a primer ministre de la Gran Bretanya, Tony Blair ha plegat i ha deixat el poder en mans de Gordon Brown, fins aleshores ministre d'Economia.

Recordo vivament l'endemà de les eleccions del 1997. Era un dia assolellat, i a Londres es respirava un ambient d'optimisme i eufòria; per fi, l'esquerra aconseguia arribar al poder, després de divuit anys de conservadorisme sota el lideratge de Margaret Thatcher. La «dama de ferro» va haver de dimitir sota

la pressió dels mateixos conservadors; John Major –home gris i calculador– va succeir-la, però no va aconseguir guanyar les eleccions. El jove Blair s'emportà una espectacular victòria laborista.

En aquests deu anys la imatge de Blair s'ha transformat de manera notable. La primera vegada que el vaig veure fou a la London School of Economics, en un seminari d'un dia organitzat pel Partit Laborista i la Fabian Society, per tal de reflexionar sobre el que serien els eixos principals del seu programa electoral. El somriure als llavis, la paraula àgil, el desig de canvi i, sobretot, la capacitat de llançar un missatge engrescador, un missatge adreçat a tots els britànics, un missatge d'il·lusió en un país cremat per un període políticament mediocre i marcat per la recessió econòmica. Era impossible no sentir-se atret per algú que projectava sinceritat i que inspirava confiança. Blair s'imposà com el gran comunicador, el líder carismàtic.

Només quatre mesos després d'arribar al 10 de Downing Street (setembre del 1997), la princesa Diana i la seva parella, Dodi Al-Fayed, morien en un accident de cotxe a París, mentre intentaven evitar la colla de periodistes que els empaità a la sortida de l'Hotel Ritz, on varen sopar aquell dia. El silenci de la casa reial fou total i, en aquell moment de dol, Blair es consolidà com a líder del país, com a l'home capaç de comprendre els sentiments del poble que representava. En una entrevista improvisada, va expressar el sentiment de dolor dels britànics i va definir la malaurada exdona del príncep de Gal·les com *the people's princess* (la princesa del poble). La humanitat de Blair contrastà radicalment amb la fredor i el silenci de la casa reial. Blair era amb el poble, un poble que, trencant tots els estereotips del caràcter britànic, es llançà al carrer a plorar la mort de la «seva princesa». La magnitud de la reacció popular deixà estorats polítics, acadèmics i mitjans de comunicació. Finalment, la casa reial reaccionà –tal com ho considerarà adient– davant d'una situació sense precedents.

El gener d'enguany, deu anys després, Tony Blair intervingué en el Seminari «Gran Bretanya i Europa a l'era global», organitzat pel *think tank* Policy Network, en un dels edificis més moderns de la City londinenca. El seu somriure anava acompanyat d'un rictus d'amargor, Iraq s'havia convertit en un malson, les enquestes li eren negatives i els mateixos laboristes li demanaven que plegués. L'entorn de Gordon Brown exigia un traspàs immediat de poder, i Blair s'havia sentit obligat a anunciar que no es presentaria per quarta vegada a les eleccions britàniques, tot i que es resistia a posar data a la seva partida.

El to de les seves paraules era tan diferent... Es notava que se sentia acorralat, víctima de les seves pròpies decisions, de la falsedat a l'hora de justificar la invasió d'Iraq, de la incapacitat de pacificar el país després de la caiguda de Saddam Hussein i dels escàndols sobre tortura i maltractament de presos a mans de l'exèrcit dels Estats Units, però també de l'exèrcit britànic. Ell mateix ens confessà que haver anunciat que plegaria només serví per afeblir-lo en un moment en què encara desitjava tirar endavant molts punts de la seva agenda política que tot seguit exposà. Blair era plenament conscient que la seva pèrdua de poder afeblia el seu propi projecte, senzillament perquè no tindria temps per posar-lo en pràctica o, almenys, per desenvolupar-lo totalment.

Blair ha estat, sens dubte, un dels líders més carismàtics a nivell internacional. La seva extraordinària resistència enfront de situacions difícils, el seu coratge, la gairebé increïble capacitat de persuasió i la seguretat en ell mateix –una seguretat que frega l'arrogància–, han definit un estil de govern personal, limitat a un grup molt reduït d'íntims col·laboradors, admirat per uns i criticat per d'altres.

Tony Blair ha transformat radicalment el Partit Laborista en redefinir-lo com a socialdemòcrata

Jutjar un líder és complicat, sobretot perquè hi ha qui per naturalesa odia aquells qui aconseguen el poder, prenen decisions –encertades i errònies–, es comprometen i actuen. És tan fàcil criticar quan mai no s'ha de decidir res, quan no s'accepten responsabilitats, quan no es produeix res, quan no es pren cap risc, quan manquen idees pròpies i només resten la ironia eixorca i corrosiva.

Aspectes positius: *devolution* i pau a Irlanda del Nord

Tony Blair ha transformat radicalment el Partit Laborista en redefinir-lo com a socialdemòcrata i en aconseguir, per primera vegada, tres victòries consecutives a les eleccions britàniques.

Entre els aspectes més rellevants de la seva herència cal destacar la solidesa de l'economia britànica –en mans de Gordon Brown– i la creació d'una societat més pròspera, la reducció de l'atur i l'increment de la inversió en els serveis públics –sobretot en sanitat i educació. També caldria afegir tot un seguit de mesures progressistes, com per exemple la creació de l'Acta dels Drets Humans, la introducció del salari mínim, la promoció de la dona, la disminució de la pobresa, el reconeixement dels drets dels gais i la nova legisla-

ció en contra de la discriminació racial. A més a més, Blair ha plantejat la reforma constitucional més extensa iniciada per un primer ministre en els darrers cent anys.

Tony Blair ha transformat dràsticament l'estructura de l'Estat en introduir una descentralització asimètrica del poder, que atorga amplis poders al restablert Parlament d'Escòcia i poders més limitats a l'Assemblea de Gal·les i al Parlament de Stortmont (Irlanda del Nord), acompanyada de la nova instauració de l'Assemblea de Londres i de la possibilitat de triar directament l'alcalde de la ciutat.

La ja iniciada reforma de la Cambra dels Lords completa un ambiciós projecte de reestructuració i modernització del país, guiada pel desig d'aprofundir en la praxi democràtica i d'apropar el poder de decidir al poble. Tot i això, la reforma no està totalment definida i encara no està clar quin mètode s'utilitzarà per nomenar els lords –segons la proposta dels partits polítics, mitjançant eleccions directes per part de la ciutadania o emprant mètodes mixtos.

Sens dubte, la pacificació d'Irlanda del Nord és l'aportació més espectacular del lideratge de Blair, i voldria remarcar la paraula *espectacular*. Per a qualsevol persona que hagi visitat Irlanda del Nord abans i després de l'Acord de Belfast (1998), la transformació de la província britànica és radical. L'Acord de Belfast atorga l'autodeterminació a Irlanda del Nord i es proposa acabar amb la violència entre unionistes i republicans. La unificació de l'illa, rebutjada pels unionistes, desitjada pels republicans i reivindicada per la República d'Irlanda, que només hi va renunciar per fer possible aquest Acord, dependrà del consens. L'Acord de Belfast, aprovat en referèndum a Irlanda i a Irlanda del Nord, es compromet a reconèixer la legitimitat de qualsevol decisió presa lliurement per la majoria del poble nord-irlandès.

Aconseguir la pau ha estat molt difícil, Blair i el seu Govern han arriscat molt. No oblidem les entrevistes de la llavors secretària d'Estat per Irlanda del Nord –Mo Mowlan– amb els presoners, tant de l'IRA com de grups paramilitars unionistes, a les presons nord-irlandeses; els trencaments de la treva; l'atemptat d'Omagh –amb més de vint morts–; les condicions incompletes; la manca de confiança; l'odi acumulat; la repressió; el complicadíssim procés d'entrega d'armes per part de l'IRA; els presoners paramilitars alliberats, etc., fins que, després de dues suspensions de l'Assemblea de Stortmont, Blair acon-

La militància del Partit Laborista s'ha reduït a la meitat des de 1997

seguí que Ian Paisley (Democratic Ulster Party) i Martin McGuinness (Sinn Féin)– col·laboressin en la restablerta Assemblée (8 de maig de 2007). Si això funciona –i a Irlanda del Nord mai no es pot garantir que sigui així– Tony Blair passarà a la història com un primer ministre excepcional.

En l'àmbit internacional, el Govern de Blair ha signat la Carta dels Drets Humans de la Unió Europea, ha promogut la inversió a l'Àfrica i la cancel·lació del deute extern dels països pobres, així com la reducció dels preus dels medicaments genèrics per tractar malalties com la sida, la malària o la tuberculosi en els països del Tercer Món.

El desastre d'Iraq

La cara fosca del llegat de Blair se centra en la seva intervenció a Iraq; els arguments per justificar-la han resultat falsos, el país està desfet, creix l'odi envers els Estats Units i la Gran Bretanya i, hores d'ara, una retirada honorable sembla difícil. Mentrestant, el fonamentalisme islàmic utilitza l'experiència d'Iraq per reforçar el seu missatge i guanyar seguidors, tant a Orient com a Occident.

Es recrimina a Blair el fet de no haver escoltat pràcticament ningú quan va decidir donar suport a George W. Bush en la seva «croada» contra el terrorisme, i es reviu els moments en què Blair –inspirat o il·luminat– prengué una decisió que ha marcat la seva davallada. De manera gairebé immediata, Blair va perdre el suport d'una part significativa de l'electorat, del Partit Laborista i, fins i tot, d'alguns membres del seu Govern. Cal recordar que la militància del Partit Laborista s'ha reduït a la meitat des del 1997. Però, sobretot, la guerra d'Iraq generà una crisi de confiança de la ciutadania en el seu líder polític, el primer ministre no havia dit la veritat.

Els orígens de la nova política exterior seguida per Blair, els trobem en la seva actuació en la guerra de Kosovo i en el que ell anomenà *el principi d'intervencionisme humanitari*. Durant la guerra de Kosovo (1998-1999), que generà milers de refugiats, i davant la manca de resultats obtinguts pel bombardeig de l'OTAN, Blair aconseguí convèncer el llavors president nord-americà Bill Clinton d'anunciar el seu suport a una invasió de Sèrbia si Milošević no permetia immediatament el retorn dels musulmans que havia expulsat de Kosovo. Tres dies més tard, Milosevic va capitular i milers de persones van poder tornar a casa. Dies després, Blair fou rebut com el seu «salvador» per milers de musulmans kosovars quan va visitar el país.

En la seva conferència a Chicago (1999), Blair declarà que Saddam Hussein i Slobodan Milošević eren dos homes perillosos i responsables de molts dels problemes de seguretat als quals s'enfrontava el món. El primer ministre britànic definí una política denominada *intervencionisme humanitari*, que consistia a matisar «el principi històric de no interferència en els afers interns d'altres països».¹ És a dir, en la nova etapa de postguerra freda, les fronteres nacionals no eren sagrades i els dictadors podien ésser castigats per les seves accions barbàriques efectuades dins dels seus propis països. Blair contemplava la política exterior com un àmbit d'acció moral, en el qual les causes «justes» exigien una acció immediata, i ell estava entre els qui podien decidir quan i contra qui actuar.

Aspectes controvertits: la relació amb els Estats Units d'Amèrica

Els atemptats terroristes a Nova York i Washington (11 de setembre de 2001) varen crear una situació sense precedents. De sobte, Occident es feia conscient de la seva vulnerabilitat; un nou enemic global, difícil de definir i de localitzar sorgia amb una potència devastadora. Immediatament, Blair es posà al costat de George W. Bush –president dels Estats Units d'Amèrica– en la lluita contra el terrorisme d'Al Qaeda i a favor de la «llibertat». La seva decisió lligava un govern laborista amb un dels governs més conservadors que han tingut els Estats Units en els darrers anys. Blair, fent pinya amb els americans, contribuí a la invasió d'Iraq (20 de març de 2003) i a la caiguda del dictador. Hores d'ara la guerra continua.

L'aliança Bush-Blair ha consolidat l'*special relationship* (relació especial) entre els Estats Units i la Gran Bretanya, però també ha marcat un inevitable distanciament d'aquesta envers altres governs i partits socialdemòcrates europeus. Així, doncs, aquells que en algun moment se sentiren atrets per la denominada *tercera via* com una genuïna alternativa ideològica a la divisió tradicional entre esquerres i dretes, ben aviat se sentiren decebutos, escèptics i, fins i tot, s'hi oposaren. En aquesta època Blair inicià el conreu «d'amistats perilloses»: Bush, Aznar, Berlusconi, etc., i recentment Sarkozy; d'aquí que els seus crítics el titllin de neoliberal, dogmàtic i «conservador per instint».²

Una de les conseqüències de l'amenaça del terrorisme internacional ha estat l'erosió de les llibertats civils. A la Gran Bretanya, tot un seguit de noves lleis –per exemple, la possibilitat de detenir sospitosos durant vint-i-vuit dies

sense càrrecs– anul·laven alguns drets pels quals s'havia lluitat durant centenars d'anys. El mateix Tony Blair defensa la necessitat d'endurir les lleis per tal de contrarestar l'amenaça terrorista: «Aquest extremisme, que actua a tot el món, és diferent de qualsevol altra cosa a la qual ens hem enfrontat anteriorment. Lleis més dures, sens dubte, ajuden, però tan important com això és el senyal que envien a l'exterior: la Gran Bretanya és un lloc que no acull la pràctica de l'extremisme».³

Més enllà d'Iraq, algunes polítiques de Blair, que han marcat negativament el seu mandat, inclouen: la corrupció –en particular el cas anomenat *diners a canvi de títols nobiliaris (cash for honours)*–, la manca d'eficiència en l'Administració de considerables recursos públics destinats, sobretot, a la sanitat, i la introducció del mercat lliure en la provisió de serveis públics. Aquest tema ha generat nombrosos problemes relacionats amb les greus deficiències en la qualitat dels serveis i en la identificació dels seus responsables.

També s'acusa Blair d'haver promogut una administració en la qual el poder estava totalment centralitzat, els funcionaris perdien poder i les decisions restaven a les mans d'un elevat nombre d'*special advisors*, persones expertes i de confiança. Des de l'esquerra tradicional es ressent l'estreta relació amb el gran capital que ha caracteritzat el mandat de Blair.

El Nou Laborisme

Sembla que per a Blair el Nou Laborisme significa fer el contrari del que feia el vell laborisme. És a dir, si el vell laborisme tenia males relacions amb el gran capital, el nou en té de bones; si els sindicats eren crucials i propers al vell laborisme, el Nou Laborisme ha desenvolupat una relació molt més distanciada. Si en temes de defensa el vell laborisme es mostrava caut i era refractari a incrementar-ne el pressupost, el Nou Laborisme l'ha incrementat sense dilacions. La relació amb els Estats Units, freda durant l'etapa del vell laborisme, ha esdevingut cordial i amistosa sota el lideratge de Blair.

Val a dir que el Nou Laborisme s'ha mantingut mercès a imposar una estricta disciplina de partit, un fet que contrasta amb la tradicional divisió de l'esquerra laborista.

El que ha aconseguit el Nou Laborisme és resituar el centre polític, gràcies a la qual cosa s'ha forçat una transformació molt notable al si del partit con-

Molts confiaren inicialment en la tercera via com una alternativa a la divisió tradicional entre esquerra i dreta

servador que, enguany, de la mà del seu nou líder, David Cameron, ha obtingut una clara majoria a les eleccions municipals de maig.

En el seu darrer llibre, Anthony Giddens, ideòleg de la Tercera Via, escriu: «M'agradaria que el Nou Laborisme retornés de forma més explícita a la família de partits socialdemòcrates»,⁴ a la família de partits d'avantguarda dins del centreesquerra. I podríem preguntar-nos: és que potser se n'havia distanciat? Potser Giddens anuncia el que, al seu parer, hauria de marcar el mandat de Gordon Brown, és a dir, un retorn a una socialdemocràcia que el Nou Laborisme volia modernitzar i renovar, però que potser no acabà de reeixir? Concretament, Giddens cita els partits socialdemòcrates dels països escandinaus com a capdavanters en la reforma i la modernització, mitjançant la descentralització dels serveis públics, la competitivitat i la construcció de societats obertes que han fet compatible la prosperitat econòmica amb nivells de protecció social elevats. Al seu parer, «aspiracions, ambició, i mobilitat social haurien de ser les idees força del Laborisme».⁵

El Nou Laborisme ha resituat el centre polític

El mandat de Blair ha coincidit amb una palesa manca de lideratge en les institucions de la Unió Europea i un desencant creixent, evidenciat en la no aprovació del projecte de Constitució europea. L'expansió de la UE ha contribuït a la prosperitat del Regne Unit, però també ha generat un increment notable de la immigració, de la qual molts britànics es ressenten. En aquestes circumstàncies, Blair –segur de perdre– renuncià a plantejar un referèndum sobre l'entrada del país a la zona euro, amb la qual cosa renuncià també a l'ideal de liderar la UE, que havia fet seu en el congrés laborista (setembre del 1997).

L'herència de Blair és controvertida, l'espectre d'Iraq cega una visió més completa i equilibrada, que segurament el temps s'encarregarà de recuperar. La seva fita més elevada ha estat aconseguir la pau a Irlanda del Nord i asseure en un mateix govern Ian Paisley i Martin McGuinness. Si això funciona, Blair passarà a la història com un primer ministre excepcional, però controvertit.

Mirar el futur

Tothom especula sobre quines seran les polítiques de govern i el tarannà del nou primer ministre Gordon Brown, fill d'un pastor presbiterià escocès, que es defineix com a home de principis i valors, com Blair també ho va fer en el seu moment.

A principis dels anys vuitanta, Brown i Blair compartiren despatx al Parlament britànic. Brown era més sènior, i es donava per suposat que Blair continuaria en la seva posició per sota de Brown, amb més experiència i edat com a polític laborista. La mort sobtada de John Smith, llavors líder del Partit Laborista, forçà la convocatòria d'eleccions al si del partit. Blair, i no Brown, fou triat com a candidat i, gairebé per sorpresa, Blair guanyà les eleccions i esdevingué el nou líder del laborisme britànic. Es diu que Brown no ho va pair mai.

Durant aquests anys, la relació Blair-Brown ha estat marcada per tensions constants. Per exemple, el ministre d'Economia s'oposà a l'entrada de la Gran Bretanya a la zona euro, i desafïà Blair contínuament en assistir a les reunions del Consell de Ministres acompanyat dels seus assessors –tot i la prohibició expressa per part de Blair.⁶ Les crítiques a Brown s'han accentuat durant els darrers dies del mandat de Blair, i s'han fet públiques declaracions d'alts funcionaris del Treasury (Ministeri d'Economia) que han qualificat Brown d'estalinista en la seva praxi política. Tot i això, el tàndem Blair-Brown ha funcionat.

El que sembla indubtable és que Gordon Brown aportarà una manera diferent de fer política, un nou estil, i molts pensen que una nova manera d'entendre el Nou Laborisme. De fet, els sectors més esquerrans del *labour* han manifestat el seu desig i la seva esperança que Brown abandoni les polítiques del Nou Laborisme i retorni a un laborisme més tradicional. Per la seva part, Brown, en prendre possessió del seu nou càrrec ha expressat la seva fidelitat al Nou Laborisme, això sí, des d'una decidida voluntat de «canvi», paraula que pronuncià fins a trenta vegades en el seu discurs d'investidura com a *premier* britànic.⁷

El nou premier Gordon Brown ha expressat la seva fidelitat al Nou Laborisme

NOTES

1. MARQUAND, David. «A Man without History». A: *New Statesman*, 7 maig 2007, pàg. 38.
2. GRAY, John. *New Statesman*, 7 maig 2007, pàg. 48.
3. BLAIR, Tony. «Shackled in the War on Terror». A: *The Sunday Times*, 27 maig de 2007, pàg. 19.
4. GIDDENS, Anthony. *Over to You Mr Brown*. Cambridge: Polity Press, 2007, pàg. 3.
5. *Ibid*, pàg. 6.
6. *The Rise and Fall of Tony Blair*. Channel 4, 23 juny 2007.
7. *The Guardian*, 25 juny 2007, pàg. 3.